

REFERAT |KRS| Kommunalutvalget (2015-2019) d. 22-11-2016

Møtedato Tirsdag d. 22. november 2016 kl. 09:00

Møtested Formannskapssalen

Indholdsfortegnelse

Program for møtet.....	3
Godkjenning av protokoll fra kommunalutvalgets møte 08.11.16.....	6
Rådmannens forslag til handlingsprogram 2017-2020.....	8
Vipers Kristiansand - søknad om ettergivelse av lån og ekstraordinær halleie.....	23
Tiltakspakke vedlikehold og rehabilitering 2017 - prioritering.....	28

Sak 89/16: Program for møtet

MØTEINNKALLING TIL KOMMUNALUTVALGET

Dato: 22.11.2016 kl. 09.00

Sted: Andøya Teknologipark / Formannskapssalen

Innkalling gjelder bare medlemmer. Varamedlemmer møter etter særskilt innkalling.

Forfall medels snarest til Formannskapssekretæren tlf 38 24 34 79 / 98 28 79 38

PROGRAM FOR MØTET:

Kl. 08.40 Avgang med fellestransport fra Thon hotel Wergeland

Kl. 09.00-11.00 Andøya Teknologipark

- Presentasjon av Andøya Teknologipark ved Svein Erik Halvorsen
- Air Products – satsing på CO₂ rensing ved process manager Svein G. Nodeland
- MacGregor ved director Finance Rune Klausen og director Load and Handling Ingvar Apeland
- Cameron Sense ved managing director Jarle Dyrdal

Kl. 11.00 Retur til rådhuset

Kl. 11.30 Behandling av saker

SAKSKART			Side
89/16	201600008-83	Program for møtet	1
90/16	201600008-84	<u>Kommunalutvalgssak:</u> Godkjenning av protokoll fra kommunalutvalgets møte 08.11.16	3
		Sektor 1 – Økonomi:	
91/16	201600268-15	<u>Bystyresak:</u> Rådmannens forslag til handlingsprogram 2017-2020	3
		Sektor 4 – Kultur:	
92/16	201310256-9	<u>Bystyresak:</u> Vipers Kristiansand - søknad om ettergivelse av lån og ekstraordinær halleie	3

		Sektor 5 – Teknisk:	
93/16	201613860-3	<u>Kommunalutvalgssak:</u> Tiltakspakke vedlikehold og rehabilitering 2017 - prioritering	3

Harald Furre
ordfører
(sign.)

Sak 90/16: Godkjenning av protokoll fra kommunalutvalgets møte 08.11.16

Vedlegg

Protokoll Kommunalutvalget 08.11.2016

Dato 15. november 2016
Saksnr.: 201600008-84
Saksbehandler Anne Lise Holand Aabø

Saksgang
Kommunalutvalget

Møtedato
22.11.2016

Godkjenning av protokoll fra kommunalutvalgets møte 08.11.16

Forslag til vedtak

[Kommunalutvalget godkjenner protokoll fra kommunalutvalgets møte 08.11.16.](#)

Tor Sommerseth
Rådmann

Anne Lise Holand Aabø
Formannskapssekretær

Vedlegg:
Protokoll fra kommunalutvalgets møte 08.11.16

Sak 91/16: Rådmannens forslag til handlingsprogram 2017-2020

Vedlegg

Saksprotokoll KU-KRS, 22092016, Sak 40-16, Budsjett for kontroll og tilsyn 2017 - Kristiansand kommune.pdf

Saksutskrift sak 40-16.pdf

Del-budsjett for kontroll- og tilsynsarbeidet i Kristiansand kommune for 2017.pdf

Dato 26. oktober 2016
Saksnr.: 201600268-15
Saksbehandler Randi Bentsen

Saksgang
Kommunalutvalget
Formannskapet
Bystyret

Møtedato
22.11.2016
30.11.2016
14.12.2016

Rådmannens forslag til handlingsprogram 2017-2020

Sammendrag

1. Forutsetninger

Rådmannens forslag til handlingsprogram for perioden 2017-2020 bygger på de forutsetninger og prioriteringer som fremgår av vedtatt handlingsprogram for perioden 2016-2019, samt vedtatt kommuneplan 2011-2022.

Regjeringen legger opp til reell vekst i de frie inntektene (skatt og rammetilskudd) i 2017 på 4,075 milliarder kr sammenlignet med nivået i revidert nasjonalbudsjett 2016. Sammenlignet med anslag for 2016 er veksten 275 millioner kr dvs. 0,2 prosent. For Kristiansand kommune anslås det en vekst på 1,2 prosent fra 2016 til 2017. Veksten de påfølgende årene er på hhv. 1,1 prosent, 1,3 prosent og 1,4 prosent.

Omlegging av inntektssystemet betyr 30 mill. kr i merinntekter for Kristiansand kommune i 2017.

Styringsrenten er p.t. på 0,5 prosent. Rentenivået er på om lag samme nivå som da forrige handlingsprogram ble fremlagt.

Høy lønnsvekst og lavt rentenivå har over tid bidratt til økte pensjonskostnader. Et fortsatt lavt rentenivå, vil redusere mulighetene for å styrke premiefondet i pensjonskassen. Samtidig er det kjent at Finanstilsyn og Finansdepartementet har foreslått ytterligere skjerpede soliditetskrav overfor landets pensjonskasser, noe som også påvirker pensjonskassens evne til å tilbakeføre resultatdisposisjoner til premiefond.

2. Utfordringsbildet til Kristiansand

Store forandringer i demografien, endringer i sykdomsbildet og levekårsutfordringer i befolkningen generelt, omstruktureringer i næringslivet samt endringer på fremtidig oppgavefordeling mellom kommune og sykehus, vil være av de viktigste utfordringene i fremtidsbildet til byen og regionen.

Globale megatrender som at vi lever lenger og blir flere eldre, temperaturendringer som følge av CO-utslipp, urbanisering, økt fattigdom, økte flyktningsstrømmer og økende grad av ulykker og katastrofer påvirker også regionen og Kristiansand kommune.

Kristiansandsregionen har på en del grunnleggende faktorer for vekst og verdiskapning, som sysselsetting og utdanningsnivå, et svakere utgangspunkt enn øvrige storbyregioner og bør ha en sterkere vekst for å holde tritt med utviklingen i Norge og andre storbyregioner. I tillegg kommer de nye utfordringene som olje- og gassnæringen i regionen nå står midt oppe i, med tilhørende ringvirkninger for annet næringsliv og samfunn.

3. Hovedlinjer i handlingsprogrammet

Hovedlinjene i handlingsprogram 2016-2019 følges i stor grad opp.

Det er budsjettet med en vekst i de frie inntektene (skatt og rammetilskudd) på om lag 1,2 % i 2017 i forhold til 2016 og fra 2016 til 2020 en samlet vekst på 5,3 % (dvs. 228 mill. kr). Konsekvenser av revidert inntektssystem utgjør om lag 30 mill. kr i økte frie inntekter fra 2016 til 2017. Sammen med effektivisering av driften og redusert investeringsnivå, fører dette til økt økonomisk handlingsrom i perioden.

Rådmannen foreslår følgende disponering:

- avsetning til sentralt disposisjonsfond (76,2 mill. kr i perioden)
- avsetning til investeringsbudsjettet (170 mill. kr i perioden)
- avsetning til pensjonsutgifter (110,2 mill. kr fra 2016 til 2020)
- økt elevtall i grunnskolen (42,3 mill. kr fra 2016 til 2020)
- økt antall barn i barnehagene (15,3 mill. kr fra 2016 til 2020)
- økte kostnader særskilte tiltak barn i barnehagene (8 mill. kr årlig)
- økte utgifter til helse- og omsorgstjenestene (97,5 mill. kr fra 2016 til 2020)
- redusert eiendomsskatt til 5,8 promille i 2020 (28 mill. kr fra 2016 til 2020)

Innen helse- og sosial sektoren er det samlet sett investeringer på 241 mill. kr. Det er blant annet avsatt 114 mill. kr til nytt sykehjem som er planlagt realisert etter handlingsprogramperioden. I boligselskapets handlingsprogram er det avsatt 390,7 mill. kr i perioden til blant annet 40 omsorgsboliger for eldre til 160 mill. kr og 37 mill. kr til 9 nye boliger til utviklingshemmede. Det er videre avsatt 145 mill. kr til boliger for vanskeligstilte. Der planlegges videre oppvekstsenter for enslige mindreårige til 22 mill. kr.

Det er videre en satsing på opprustning av eksisterende skoler og nye skolebygg. Dette er de neste fire årene beregnet å koste 761 mill. kr. Rådmannen foreslår å fremskynde bygging av ny skole på Kringsjø med flerbrukshall med 1 år til ferdigstilling august 2020. Selv om kommunen har satsset på rehabilitering av bygningsmassen er det fortsatt et betydelig etterslep på vedlikehold.

Det satses videre på Klimabyen ved å investere 811 mill. kr innen vann- og avløpsområdet.

Det økonomiske opplegget er stramt og er forutsatt innsparingskrav i sektorene. Økt press på omsorgstjenesten og grunnskole som følge av endret demografi, kompenseres ikke fullt ut i perioden. Presset på tjenestene vil dermed øke.

Målet om å redusere lånegjelden oppfylles. Netto lånegjeld er under taket i hele perioden og er på 5,535 milliarder i 2020 noe som er 136 mill. kr under taket. Følges dette opp vil kommunens økonomiske handlefrihet på sikt økes.

I forslag til handlingsprogram 2017-2020 er det lagt opp til følgende netto driftsresultat:

I mill. kr.	2017	2018	2019	2020	Sum
Korrigert netto driftsresultat*	106,2	106,7	117,4	120,0	450,3
Avsetning til energiverksfondet (prisjustering)	-15,1	-15,1	-15,1	-15,1	-60,2
Avsetning til "pensjonsfond"	-65,1	-33,5	-36,1	-9,2	-143,9
Bruk/avsetning øvrige disp.(avsetn.=minus)	-6,0	-23,1	-16,2	-30,8	-76,2
Overført til investeringsbudsjettet	-20,0	-35,0	-50,0	-65,0	-170,0

*Korrigert for bruk/avsetning bundne fond

4. Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

Kommuneplanen «Styrke i muligheter 2011-2022» har tre satsingsområder:

- Byen som drivkraft
- Byen det er godt å leve i
- Klimabyen

I tillegg et satsingsområde som går på selve kommunen som organisasjon:

- En organisasjon i utvikling

4.1 Tverrsektorielle målsettinger på bakgrunn av kommunens satsingsområder

På bakgrunn av kommunens utfordringsbilde videreføres de tverrsektorielle periodemålene på kommunenivå om folkehelse og klimanøytral forvaltning. Dette er prioriterte områder som vil kreve en særlig samordnet felles innsats av kommunen dersom målene skal nås i kommuneplanen. Selv om sektorene har noe ulik grad og mulighet til å påvirke utviklingen på folkehelse og klima har sektorene funnet egne indikatorer som de kan påvirke gjennom ulike tiltak. I tillegg samarbeider kultursektoren, oppvekstsektoren og helse- og sosialsektoren om felles periodemål knyttet til integreringsarbeidet.

Folkehelse:

- Unngå at ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv. Noen av tiltakene i sektorene:
  - Tilrettelegge for flere praksisplasser og ungdom i jobbtrening
  - Øke antall lærlinger
  - Bistand fra ungdomshelsetjenesten
  - Flik satsing
- Arbeid for å redusere antall barnefamilier med lav inntekt. Noen av tiltakene i sektorene:
  - Bedre koordinert og tverrfaglig samarbeid og oppfølging
  - Generell satsing for at flere innbyggere er tilknyttet arbeidsliv – spesielt rettet mot familier med innvandrerbakgrunn
  - Tiltak for å få ungdom inkludert i naturlige felleskap gjennom aktivitets- og fritidstilbud
  - Fortsatt satsing på språkutvikling i barnehagene
- Oppfølgingstiltak for enslige mindreårige
- Økt deltakelse av unge på tilbud i lokalområdene samt ferietilbud i regi av Fritidsetatene, deltagelse i aktiviteter på Samsen, Kulturskolen og på biblioteket.

Klimabyen:

Innenfor satsingsområdet *Klimabyen* er det valgt ut felles satsing på klimanøytral drift og forvaltning av kommunen og at kommunen legger til rette for klimavennlig adferd. Kommunen har større virkemidler for å kunne påvirke egen drift og forvaltning og kan

gjennom ulike tiltak også påvirke til en mer klimavennlig adferd. Dette omhandler redusert energibruk i formålsbygg (Energiprogrammet KE), innkjøpte produkter med miljømerking, at kommunen stiller miljøkrav i alle anskaffelsesprosesser dette er relevant for, oppfølging av miljøsertifiserte enheter og tilrettelegging for økt bruk av ladbare biler i kommunens tjeneste.

Det satses på Klimabyen ved å investere 811 mill. kr innen vann- og avløpsområdet.

4.2 En organisasjon i utvikling

- Økonomiske handlingsregler
- Innenfor arbeidsgivervirksomheten er følgende prioritert i handlingsprogram perioden:
  - beholde og rekruttere medarbeidere
  - likestilling, inkludering og mangfold
  - leder- og kompetanseutvikling
  - helsefremmende arbeidsmiljø – tiltak for å få ned sykefraværet
- Effektive og brukervennlige tjenester
  - Regional drivkraft i utvikling av digitale tjenester
  - Kommunikasjon og åpenhet (SvarUt, ny portal for Kristiansand)
  - Selvbetjening på nett for innbyggere og næringsliv
  - God IKT arkitektur – legger grunnlaget for konkrete planer
  - Teknologiske effektiviseringstiltak (blant annet økt bruk av e-handel)
  - E-helse og elektronisk samhandling
  - Økt bruk av elektroniske skjema og elektroniske verktøy
  - Etikk og likestilte tjenester
- Samfunnssikkerhet
  - overordnet risiko- og sårbarhetsanalyse
  - beredskapsplaner og øvelser
  - sikkerhet og samvirke
  - evaluering av beredskap og sikkerheten

5. Fordeling av driftsbudsjett og investeringsbudsjett

5.1 Driftsbudsjett 2017-2020

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Sektor	Regnskap 2015	Budsjett 2016*	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Sektor 1 Økonomi	108 162	116 106	120 411	120 851	120 580	120 247
Sektor 2 Oppvekst Barnehage	677 628	707 001	732 036	732 850	737 833	744 678
Sektor 26 Oppvekst Barn og familie	195 273	206 836	225 139	222 120	218 361	216 206
Sektor 7 Oppvekst Skole	965 566	1 008 492	1 041 732	1 053 535	1 063 099	1 071 657
Sektor 3 Helse og sosial	1 627 377	1 741 898	1 831 192	1 831 003	1 837 356	1 842 932
Sektor 4 Kultur	182 278	180 426	190 233	181 300	180 879	180 679
Sektor 5.1 Teknisk	155 024	234 965	233 487	230 787	228 112	228 036
Sektor 5.3** Selvkost		-77 625	-82 721	-100 593	-109 075	-118 009
Sektor 5.2 Kristiansand Eiend.	122 926	144 604	142 545	142 636	144 063	146 884
Sektor 6 Organisasjon	133 791	131 734	163 414	158 412	160 127	155 325
Sektor 9 Utenomsektor. forh.	-60 644	40 689	-279	38 222	58 317	96 366
Sum ramme	4 107 381	4 435 126	4 597 188	4 611 122	4 639 652	4 685 000

*opprinnelig budsjett 1.1.2016

Nedenfor nevnes hovedårsaker til budsjettendringene fra 2016 til 2017:

Økonomisektoren

Sektorens driftsbudsjett (inkludert tilskudd til Kirkelig Fellestråd) er økt fra 2016 til 2017 med om lag 1,2 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 3,1 mill. kr.

Endringene i budsjetttrammen skyldes i hovedsak økt tilskudd til Kirkelig fellestråd, økning i kontingent- og lisensutgifter og interne stillingsoverføringer. Et årsverk er overført fra Helse- og sosialsektoren og 30 % årsverk er overført fra Organisasjonssektoren til Økonomisektoren. Tilskuddet til Kirkelig fellestråd er økt fra 2016 til 2017 med om lag 0,5 mill. kr til vedlikehold av kirkebygg.

Rådmannen foreslår et innsparingskrav i sektoren på 0,9 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 230 000 kr.

Oppvekstsektoren – Barnehagetjenesten

Kravet om full barnehagedekning, samt forventningen om mer fleksibelt opptak er fulgt opp i perioden. I 2017 opprettes det 26 nye plasser i private barnehage samtidig som det forventes at det fases ut 20 plasser i små barnehager. Det antas at kommunen har overkapasitet på ca. 30 barnehageplasser i 2017.

Sektorens driftsbudsjett er økt med 6,7 mill. kr fra 2016 til 2017 i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst med 18,5 mill. kr. Budsjettendringene skyldes i hovedsak økning i budsjetttrammen til pedagogisk støtteenhet på 8 mill. kr.

Rådmannen foreslår et innsparingskrav i barnehagetjenesten på 0,78 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 200 000 kr.

Oppvekstsektoren – Barn- og familietjenesten

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2016 til 2017 med om lag 13,2 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 5,1 mill. kr.

Budsjettendringene skyldes i hovedsak økning av budsjetttrammen knyttet til kostnader ved bosetting av flyktninger (integreringstilskudd 5,8 mill. kr) og bosetting av 60 enslige mindreårige i 2016 (5 mill. kr).

Rådmannen har budsjettet med mottak av 210 flyktninger hvorav 20 av disse er enslige mindreårige. Det er budsjettet med 50 familiegjenforeninger i 2017.

Det er videre lagt inn endringer på bakgrunn av statsbudsjettet vedrørende styrking av helsestasjon med 1,4 mill. kr og opptrappingsplan rus der barn og familietjenestens andel i 2017 er på 750 000 kr.

Rådmannen foreslår et innsparingskrav i barne- og familietjenesten på 1,52 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 380 000 kr.

Oppvekstsektoren – Skoletjenestene

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2016 til 2017 med om lag 10,3 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 23 mill. kr.

Budsjettendringene skyldes i hovedsak elevtallsøkning med 10,3 mill. kr, økning av integreringstilskudd på 5,1 mill. kr til mottak av flere flyktninger, effektiviseringstiltak (-3,2 mill. kr), leieutgifter Kongsgård skolesenter (5,3 mill. kr) og tekniske justeringer med blant annet redusert sats knyttet til statens pensjonskasse fra 2016 til 2017 (-5,8 mill. kr).

Det er videre lagt inn endringer på bakgrunn av statsbudsjettet vedrørende tidlig innsats med 3,5 mill. kr (5/12 effekt) i 2017 og 1,8 mill. kr vedrørende helårsvirkning økning av naturfagtime 5 til 7 trinn.

Rådmannen foreslår at skoletjenestens budsjett styrkes med 1 mill. kr årlig knyttet til sommerskole.

Veksten i elevtallet fra 2016 til 2020 utgjør om lag 42,3 mill. kr i økte kostnader.

Rådmannen foreslår et innsparingskrav i skoletjenesten på 5,3 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 3,2 mill. kr. Av disse er 2,5 mill. kr vedtatt fra tidligere handlingsprogram.

Helse- og sosialsektoren

Sektorens driftsbudsjett er økt med 44,8 mill. kr fra 2016 til 2017 i tillegg til kompensasjon for lønns- og prisstigning på 44,5 mill. kr.

Budsjettendringene skyldes i hovedsak:

- Økning av integreringstilskudd med 18,7 mill. kr knyttet til mottak av flere flyktninger.
- Økt volum til hjemmebaserte tjenester 13,4 mill. kr
- Satsing på velferdsteknologiske løsninger 9,6 mill. kr
- Omstilling og vekst i tjenester som gjør at flere kan bo trykt hjemme lenger 11,6 mill. kr
- Sikre ressursforvaltning og utvikling 6,4 mill. kr
- Midler til å innfri lover og pålegg på 6 mill. kr
- Intern overføring til Kristiansand Eiendom vedrørende renhold (-9,94 mill. kr)
- Overføring av PC avgift til IKT/organisasjon -4,5 mill. kr.
- Nasjonal opptrappingsplan på rusfeltet og kommunal øyeblikkelig hjelp (5,68 mill. kr)
- Nasjonal opptrappingsplan habilitering og rehabilitering (1,58 mill. kr)
- Tekniske justeringer og interne kommunale overføringer

Sektorens budsjett er i henhold til statsbudsjettet for 2017 også økt med om lag 1 mill. kr vedrørende aktivitetsplikt for sosialhjelp, 300 000 kr til styrking av psykologstillinger, 282 000 kr styrking av skolehelsetjenesten og 1,46 mill. kr vedrørende oppgaveoverføring til kommunene knyttet til frivillighetssentraler.

Rådmannen foreslår et innsparingskrav i sektoren på 13 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør om lag 4,2 mill. kr. Bystyrets krav (2 mill. kr i 2017 stigende til 4 mill. kr fra 2019) vedrørende besparelse på bakgrunn av velferdsteknologiske løsninger er inkludert i dette.

Kultursektoren

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2016 til 2017 med 4,8 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst med 5 mill. kr.

Budsjettendringene skyldes i hovedsak økt tilskudd til Stiftelsen Arkivet med 5,1 mill. kr, økt tilskudd til Donn og Fløy kunstgressbaner på 2 mill. kr, økt tilskudd til Kilden vedrørende avsetning til framtidig moms regning fra staten (2 mill. kr årlig) og tekniske justeringer (-1,3 mill. kr).

Sektoren tilføres videre 0,5 mill. kr vedrørende arkitektkonkurransen Vest-Agder museet, 300 000 kr til Posebyen kulturskole og utvidet driftsramme til idrettshaller på 1,6 mill. kr.

Rådmannen foreslår et innsparingskrav i sektoren på 3,2 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 1,4 mill. kr.

Teknisk sektor 5.1

Sektorens driftsbudsjett er redusert fra 2016 til 2017 med 6,2 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst med 4,7 mill. kr. Dette skyldes i hovedsak at Kristiansand parkering er blitt en del av sektoren. Enheten har større inntekter enn utgifter og reduserer derfor sektorens ramme.

Det er lagt inn 3 mill. kr vedrørende redusert inntekt strandkantdeponi. Sektoren vil sannsynligvis ikke få denne inntekten som tidligere er budsjettet. Rådmannen foreslår blant annet en økning av driftsrammen til dammer på 400 000 kr, overordnet beredskap 300 000 kr og 1 mill. kr til revisjon av kommuneplanen. Det er videre lagt inn 250 000 kr til AKT vedrørende bestillingsrute til Randøyane i 2017.

Det er allerede vedtatt 1 mill. kr til asfaltering og 150 000 kr til drift av Voie Kirkegård. Budsjett-endringene ellers skyldes i hovedsak innsparingstiltak og tekniske justeringer.

Rådmannen foreslår et innsparingskrav i sektoren på 7,6 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 3,9 mill. kr. Dette er inkludert krav til Kristiansand Eiendom og tidligere vedtatt krav vedrørende energiprogrammet.

Teknisk sektor - Kristiansand Eiendom sektor 5.2

Budsjettrammen til Kristiansand Eiendom er redusert med 5,9 mill. kr i tillegg til at det er kompensert for pris- og lønnsvekst på 3,9 mill. kr. Den positive effekten av energioptimeringsprogrammet har ført til lavere kostnader og nedjustering av budsjettet.

Enheten er tilført 29,557 mill. kr i statlige tiltaksmidler for 2017 (både på inntekts og utgiftssiden). Andre større justeringer skyldes endringer i FDV - kostnader (forvaltning, drift og vedlikehold), overføring av renhold fra Helse- og sosialsektoren og innsparingstiltak.

Teknisk sektor – Selvkostområdet sektor 5.3

Det er innarbeidet endring i kapitalkostnader på vann og avløp med 5,1 mill. kr i 2017 i forhold til 2016. Dette skyldes i all hovedsak økte investeringer på vann- og avløpsnett og ombygning av Odderøya renseanlegg. Kommunale avgifter øker med 2,14 % i 2017 i forhold til 2016.

Organisasjonssektoren

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2016 til 2017 med om lag 28,2 mill. kr. Sektoren er kompensert for pris- og lønnsvekst på 3,5 mill. kr.

Endringene i budsjettrammen skyldes i hovedsak omlegging av PC avgiften til sektorene. Intern fakturering på 19,4 mill. kr fra KR-IKT til sektorene opphører. Sektorene blir trukket i rammen for tilsvarende beløp som er overført KR-IKT. Det er lagt inn 3 mill. kr til Stortingsvalget 2017.

Rådmannen foreslår videre en økning av sektorens budsjett knyttet til KR-IKT på 1,5 mill. kr, Jubilantfesten (0,5 mill. kr), årlig tilskudd til Arendalsuka på 100 000 kr og 0,5 mill. kr til «prosjekt Kunstsilo».

Variasjonene i sektorens budsjett fra år til år skyldes også innarbeidede kostnader til Stortings- og kommunevalg det enkelte valgår.

Rådmannen foreslår et innsparingskrav i sektoren på 2,8 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 0,74 mill. kr.

5.2 Investeringsbudsjett 2017-2020

Sektor	2017-2020		HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
	Sum	Inntekt				
Økonomisektoren	2 000		500	500	500	500
Kirkelig Fellesråd	81 620	1 000	19 769	36 237	22 714	2 900
Oppvekstsektor - barnehage	38 550		12 050	500	6 000	20 000
Oppvekstsektor - skole	784 585		55 906	214 895	228 508	285 276
Helse- og sosialsektoren*	431 050	0	62 000	85 986	101 672	181 392
Kultursektoren	190 699	73 419	81 099	18 450	11 450	79 700
Teknisk sektor	949 433	6 272	364 283	158 450	172 100	254 600
Teknisk Kristiansand Eiendom	313 946	378 566	143 499	107337	45 087	18 023
Organisasjonssektoren	31 550		8 000	9 300	7 150	7 100
Utenomsektorielle forhold	296 962	251 760	73 174	73 641	74 817	75 329
Bykassen totalt	3 120 395	711 017	820 280	705 296	669 998	924 820

*inkl. startlån på 50 mill. kr årlig

Hovedsatsingen på investeringer følger av vedtatt handlingsprogram 2016-2019 og ligger i hovedsak på vann og avløp (VAR området), skole og helse- og sosial. De største investeringene er:

Kirkelig Fellesråd

Bygging av ny Flekkerøy kirke vil være et spleiselag mellom kommunen, Kirkelig fellesråd og Flekkerøy menighet, der kommunen har det største bidraget. Det er vedtatt ferdigstillelse av kirken 1. juli 2019. Det er videre satt av midler til ENØK tiltak i kirkebygg der ENOVA gir 1 mill. kr i tilskudd. Innsparingseffekter på driften er innarbeidet.

Oppvekstsektoren – barnehage

Rådmannen foreslår at det avsettes midler til utvidelse av Havlimyra barnehage med 80 plasser med ferdigstillelse i 2021. Det er videre avsatt midler til utredning av barnehager i sentrum. Det er vedtatt at det sammen med nytt oppvekstsenter på Mosby med rehabilitering av skolen også bygges en ny barnehage med ferdigstillelse 1.januar 2021.

Oppvekstsektoren - Skole

Rådmannen foreslår en fremskynding av utvidelse og rehabilitering av Kringsjø skole med 1 år med ferdigstillelse 1.8.2020. Det er videre avsatt midler til utvidelse av Havlimyra skole med ferdigstillelse 2021. Justvik skole OPS ferdigstilles som tidligere vedtatt i 2018. Utvidelse av Holte skole ligger inne med ferdigstillelse til skolestart 2019. Det er i tillegg avsatt midler til å utvikle Mosby skole til et oppvekstsenter bestående av barneskole (1-7 trinn) og kommunal barnehage med ferdigstillelse 1. januar 2021. Rådmannen foreslår videre en avsetning i slutten av perioden til strukturendring/ rehabilitering av skoler i midtre Vågsbygd.

Karrus skole får som tidligere vedtatt nytt ventilasjonsanlegg i 2017, og det er i tillegg lagt inn midler til å skifte ventilasjon på Oddemarka i 2020/2021.

Helse- og sosialsektoren

Det er lagt inn midler til Stømme sonekontor og dagsenter med ferdigstillelse 2019. Det er videre avsatt midler til rehabilitering av Lillebølgen (eventuelt tilsvarende tiltak) i 2018 og det startes opp arbeid med nytt sykehjem med avsetning av midler i 2018. Det er tidligere lagt inn planleggingsmidler til Helsehus, nødaggregater og oppgradering av kjøkken på enkelte sykehjem.

Kultursektoren

Midler til ny heis på Christianholm Festning og rehabilitering av Våningshuset på Roligheden gård ligger inne i 2017. Det er lagt inn midler til rehabilitering av Samsen kulturhus med ferdigstillelse i 2018. Det er tidligere vedtatt midler til ny idrettshall på Tveit og flerbrukshall på Sukkevann med ferdigstillelse i 2017. En avsetning til Bydelshus på Hånes ligger inne i 2020.

Rådmannen foreslår en avsetning i 2020 til fremtidig kunstmuseum i forbindelse med Nicolai Tangen samlingen og rehabilitering av Gimlehallen i 2019/2020. Det er videre vedtatt modernisering av biblioteket med ferdigstillelse i 2017.

Teknisk sektor

Rådmannen foreslår årlig bevilgning til utbedring av dammer og ladestasjoner til El-biler i parkeringshus. Det er i tillegg lagt inn midler til ladestasjoner til kommunale biler i 2017.

Renseanlegg på Odderøya ligger inne i investeringsprogrammet med ferdigstillelse i 2017 og rehabilitering av Haus bro ligger inne i 2020.

Teknisk sektor Kristiansand Eiendom

Rådmannen foreslår renovering av brannstasjonen i 2017 og midler til utbedring av «Kirketorget» (bakgården til Kunstmuseet) i 2019.

Kommunen har kjøpt dagens rutebilstasjon med påstående bygning fra Havnevesenet og rådmannen foreslår at det legges inn midler til rivning av eksisterende bygg og etablering av nytt bygg for reisende med ferdigstillelse i 2018. Det ligger også inne midler til opprustning av utearealene. Det forventes tilskudd på 5 mill. kr fra Vest-Agder fylkeskommune og 10 mill. kr belønningsmidler fra staten.

Sikring av friområder, ny sonestasjon, radontiltak og energiprojektene ligger også inne i budsjettet. Innsparingseffekter av energitiltak er innarbeidet i driften.

Organisasjonssektoren

Rådmannen foreslår at det legges inn midler til oppgradering og utvikling av moduler/programmer på KR-IKT.

5.3 Lånegjeld 2017-2020

Målet om å redusere lånegjelden oppfylles. Netto lånegjeld er under taket (på 5,4 milliarder kr) i hele perioden men økes fra 5,306 milliarder i 2017 til 5,534 milliarder i 2020:

(hele 1000 kr)	2016*	2017	2018	2019	2020
Samlet lånegjeld u/ pensjonsforpl.	6 967 241	7 257 373	7 422 058	7 523 571	7 803 764
Lånegjeld knyttet til utlån	409 246	409 246	409 246	409 246	409 246
Beregningsgrunnlag VAR	1 280 415	1 542 188	1 639 507	1 715 330	1 859 990
Ubrukte lånemidler					
Netto lånegjeld	5 277 580	5 305 939	5 373 305	5 398 995	5 534 528
Lånetak	5 400 000	5 400 000	5 400 000	5 535 000	5 670 000

*Anslag 2016

6. Kritiske forhold

Høyere arbeidsledighet

Nedgangen i oljerelatert virksomhet på Sørlandet har resultert i høyere arbeidsledighet. Hittil i år har det imidlertid ikke gitt utslag i høyere sosialhjelpsutbetalinger, men skatteveksten er lavere i Kristiansand enn landsgjennomsnittet.

Skatt og vekst i frie inntekter

Det vil alltid være usikkerhet knyttet til skatteanslaget. Staten har lagt til grunn en økning i skatteinntektene på 8,7 prosent fra 2015 til 2016. Rådmannen legger til grunn en vekst på 6,8 prosent for Kristiansand som er lik veksten i skatt per september 2016.

For 2017 legger rådmannen til grunn en nominell vekst i skatt på 2,43 prosent som er basert på samme skattevekst per innbygger som statens anslag.

Det er samlet sett lagt til grunn en realvekst i frie inntekter (skatt og rammetilskudd) på om lag 1,2 prosent fra 2016 til 2017. Veksten de påfølgende årene er på hhv. 1,1 prosent, 1,3 prosent og 1,4 prosent.

Inntektsanslagene for 2018 til 2020 er usikre på bakgrunn av at staten kun budsjetterer for 1 år av gangen. Rådmannen har lagt til grunn at veksten i de frie inntektene i hvert fall dekker befolkningsveksten.

Rentenivå og lånegjeld

Styringsrenten er p.t. på 0,5 prosent. Rentenivået er om lag på samme nivå som da forrige handlingsprogram ble fremlagt.

Gjennomsnittlig rente er i 2017 budsjettert med ca. 2,7 prosent. Rente på nye lån budsjettert med 1,8 prosent i 2017, 1,9 prosent i 2018, 2,0 prosent i 2019 og 2,1 prosent i 2020.

For eksisterende lånegjeld er kjente vilkår per i dag benyttet. Med en netto lånegjeld (brutto lånegjeld ekskl. lån til avgiftsfinansiert virksomhet og formidlingslån) på i underkant av 5,3 milliarder kr i 2016, er Kristiansand kommune sårbar for endringer i rentemarkedet.

Avkastning

Det er lagt til grunn årlig nominell avkastning på 4 prosent fra Energiverksfondet.

1 %	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
Nominell avkastning i %	9,0	6,5	2,2	6,4	8,1	6,6	3,9	3,8

*Basert på resultat pr. 2. tertial 2016

I forbindelse med nytt finansreglement har bystyret i sak 135/14 vedtatt en handlingsregel der avkastningen ut over 5,3 prosent nominelt avsettes til et bufferfond for å håndtere år med lavere avkastning enn lagt til grunn i handlingsprogrammet. Ved inngangen til 2016 var fondet på 30,4 mill. kr.

Rådmannen fremme sak om finansstrategi for bystyret i november 2016. Etter foreløpige innspillene fra rådgiverne på finans anbefaler rådmannen å legge til grunn en vesentlig endring i avkastningskravet (4 %).

Økende press som følge av befolkningsøkning og endring

Det vil bli et økende press på omsorgstjenesten som følge av befolkningsøkningen i eldre aldersgrupper og nye brukergrupper. Det vil også bli økende press på skole i handlingsprogramperioden som følge av økningen i antall skolebarn. Økt mottak av flykninger vil også gi økt press på tjenestene og størrelsen på mottaket for neste år er ennå ikke avklart.

Vedlikeholdsetterslep

Det er et betydelig vedlikeholdsetterslep for eiendomsmassen i Kristiansand kommune. I tillegg er det løpende vedlikeholdsbudsjettet for lavt til at bygningsmassens verdi opprettholdes. For å redusere vedlikeholdsetterslepet er det innarbeidet betydelige beløp til rehabilitering av bygninger (hovedsakelig skoler). Det ordinære vedlikeholdsbudsjettet er økt noe. De siste årene er det tilført økte midler til ekstraordinært vedlikehold finansiert med utbytte fra kommunens eierposisjoner i aksjeselskaper.

Det er i forslaget for 2017-20 lagt opp til at utbytte fra alle aksjeselskapene (eksklusiv fast del fra Agder Energi AS) kan brukes på bygningsmessig vedlikehold eller andre engangsutgifter. Som en del av statens tiltakspakke for økt sysselsetting i 2016 mottar Kristiansand et tilskudd til vedlikehold og rehabilitering av omsorgsbygg og skoler på i underkant av 30 mill. kr. For 2017 har kommunen allerede fått tilsagn om samme beløp til veier, bygg og anlegg, og dersom ikke arbeidsledigheten reduseres vesentlig vil Kristiansand kommune få tilført ytterligere om lag 18 mill. kr. Dette vil bedre situasjonen, men det vil fortsatt være et betydelig etterslep samlet sett for kommunen.

Vintervedlikehold

Budsjettet for vintervedlikehold i 2017 er på 26,1 millioner kroner, inklusiv vårfeiing. Beløpet antas å være tilstrekkelig til å håndtere en normalvinter basert på erfaringen de siste 10 årene. Dersom det ikke blir snøfall resten av 2016, forventes det et totalforbruk på ca. 27,6 millioner kroner. I 2012 var forbruket på 35,3 millioner kroner, i 2013 på 29,9 millioner kroner, i 2014 på 33,9 millioner kr og i 2015 på 22,4 millioner kr.

Pensjonsutgifter

Det er svært vanskelig å forutsi fremtidige pensjonsutgifter og hva som skal føres som premieavvik (forskjell mellom pensjonsutgift og netto pensjonskostnad). Dette området er uforutsigbart og skaper utfordringer i økonomistyringen. Det er imidlertid tatt høyde for økt pensjonskostnad i perioden.

7. Oppsummering

Rådmannen presenterer et økonomisk opplegg som gir noe økt økonomisk handlingsrom. Det er det nødvendig å opparbeide for å være rustet til utfordringene kommunen får etter 2020 i forhold til økningen i antall eldre.

Økt press som følge av endret demografi kompenseres ikke fullt ut i perioden. Dette rammer spesielt omsorg og grunnskole. Presset på tjenestene vil dermed øke.

Nedgangen i oljerelatert virksomhet har slått ut i økt arbeidsledighet, lavere befolkningsvekst, og lavere skattevekst enn landssnittet. Konsekvensene av oljekrisen er likevel mindre enn fryktet da forrige handlingsprogram ble utarbeidet.

Det er i hovedsak det høye investeringsnivået over mange år som har skapt de store økonomiske utfordringene for kommunen. Netto lånegjeld er ved utgangen av 2016 på 5,27 milliarder kr og medfører fortsatt en betydelig belastning for driften.

Hovedgrepet i handlingsprogrammet er å nå målsettingene om korrigert netto driftsresultat og sentralt disposisjonsfond. Dette for å skape handlingsrom til økte kostnader spesielt i omsorgstjenesten etter 2021. I tillegg foreslår rådmannen å overføre 170 mill. kr i perioden fra drift til investering.

Reduksjon i lånegjelden, kontinuerlig effektivisering og god økonomistyring i enhetene bidrar til at rådmannen kan presentere et økonomisk opplegg der bevilgningene til omsorg økes samtidig som kommunens økonomiske stilling bedres.

8. Videre behandling

Rådmannen vil fremme en tilleggsinnstilling før formannskapet 30. november 2016 behandler handlingsprogrammet 2017-2020. I tilleggsinnstillingen vil det bli tatt opp saker som per i dag ikke er endelig avklart.

Det vil i tillegg bli gitt oppdatert informasjon vedrørende forventet resultat for 2016 med antatte prognoser for sektorene, oppdatert prognose for skatteinntekten og anslag for finansavkastningen.

Forslag til vedtak – Årsbudsjett 2017

1. Budsjett for Kristiansand bykasse 2017 vedtas overensstemmende med rådmannens innstilling med endringer vedtatt av bystyret i møte 14. desember 2016.
2. Skatt til kommunen for inntektsåret 2017 utskrives med de til enhver tid gjeldende maksimalsatser vedtatt av Stortinget.
3. Eiendomsskatten fastsettes til 6,1 promille av takstverdi. Eiendomsskatten og eiendomsavgiftene skrives ut på 4 like terminer i 2016 med forfall 1. mars, 2. mai, 7. august og 1. november. Etter søknad kan det gis fritak i henhold til eiendomsskattelovens § 7a.
4. Kommunale eiendomsavgifter og salgs- og leieinntekter fastsettes i henhold til rådmannens innstilling.
5. Hovedutvalgene gis fullmakt til å vedta økninger i andre gebyrer og priser på varer og tjenester med inntil 2,5 prosent samlet sett.
6. Rammen for opptak av lån settes til 597 mill. kr i 2017 hvorav 50 mill. kr er Startlån i Husbanken. Rådmannen delegeres fullmakt til å godta rentebetingelsene, avdragstid og øvrige betingelser for nye lån, samt undertegne lånedokumentene. Avdragstiden tilpasses bestemmelsene i kommunelovens § 50 nr. 7 og avdragsbeløp fastsettes i budsjettet. Avdrag på Husbanklån skal følge Husbankens regler for nedbetaling av lån. Øvre grense for kassekredittlån settes til 100 mill. kr.
7. Rådmannen får fullmakt til å foreta sektorvis fordeling av avsetning til lønns- og prisjusteringer og eventuelt andre samleposter av teknisk karakter til fordeling.

Forslag til vedtak – Handlingsprogram 2017-2020

1. Handlingsprogram for perioden 2017-2020 vedtas i overensstemmelse med rådmannens forslag, med endringer vedtatt av bystyret i møte 14. desember 2016.
2. Enkelt saker med økonomiske konsekvenser som tas opp i løpet av året, skal som hovedregel henvises til behandling i handlingsprogrammet.
3. Det 4-årige handlingsprogrammet til Kommunedelplan idrett og friluftsliv 2015-2018 godkjennes med eventuelle justeringer som følger av bystyrets vedtak 14. desember 2016. De prioriterte listene for ordinære anlegg og nærmiljøanlegg, legges som grunnlag for årets søknader om spillemidler.
4. Ved rullering av handlingsprogram 2018-2021 innarbeides det ytterligere innsparingskrav i forhold til planlagte- og igangsatte omstillingstiltak.

Tor Sommerseth
Rådmann

Terje Fjellvang
Økonomidirektør

Vedlegg:

- Rådmannens forslag til handlingsprogram 2017-2020
- Rullering av Kommunedelplan idrett og friluftsliv 2015-2018

Elektroniske vedlegg:

- Utfordringsbildet til Kristiansand 2016
- Oversikt over tilskuddsposter i 2017
- Forslag til drifts- og investeringstiltak utenfor rammen 2017-2020
- Statistikkportalen
- Betalingssatser 2017
- Program for oppfølging av vedtatt planstrategi for Kristiansand 2016-2019

Sak 92/16: Vipers Kristiansand - søknad om ettergivelse av lån og ekstraordinær halleie

Vedlegg

Vedtak BYSTYR, 23112016, Sak 161/16, Vipers Kristiansand - søknad om ettergivelse av lån og ekstraordinær halleie

Vedtak KULTUR, 09112016, Sak 85/16, Vipers Kristiansand - søknad om ettergivelse av lån og ekstraordinær halleie

201310256-7 Vipers Kristiansand_ Våg Håndballklubb - søknad om ettergivelse av lån og ekstra 16333836_1_1.pdf

201310256-8 SKM_C30816102113300 16416684_1_1.pdf

201310256-6 Signert avtale mellom Våg HK_VTAS_KK 21. mai 2014 15368277_1_1.pdf

Dato 28. oktober 2016
Saksnr.: 201310256-9
Saksbehandler Stein Tore Sorthe

Saksgang
Kulturstyret
Kommunalutvalget
Bystyret

Møtedato
09.11.2016
22.11.2016
23.11.2016

Vipers Kristiansand - søknad om ettergivelse av lån og ekstraordinær halleie

Sammendrag

I 2011 ga Kristiansand kommune et lån på 1 mill. kr til Våg Håndballklubb/Vipers Toppåhåndball AS. Kommunen har flere ganger i disse fem årene behandlet søknader om ettergivelse av lånet, senest i 2014 hvor halvparten ble omgjort til et tilskudd som skulle betales tilbake gjennom ekstraordinær halleie i Aquarama (se vedlagte avtale).

Det er nå mottatt ny søknad fra Våg Håndball/Vipers Toppåhåndball AS om ettergivelse av lån og ekstraordinær halleie (vedlegg 1). Norges Håndballforbund har satt som krav at alle toppklubbene må ha positiv egenkapital per 31. desember 2018. Ved forrige årsskifte var den samlede negative egenkapitalen i Våg/Vipers på kr 1 343 183. Dette betyr at klubben i 2016, 2017 og 2018 må ha et driftsoverskudd på cirka kr 500 000 hvert år for å oppnå positiv egenkapital innen fristen. Dersom forbundets krav ikke innfris, mister Vipers plassen i eliteserien. Søknaden oppsummeres slik:

«Vi søker om at kommunen frafaller kravet om ekstraordinær halleie på kr. 100.000 + renter pr. år i 3 år. Vi søker samtidig om at samlet halleie blir redusert med ytterligere kr. 100.000 pr. år slik at halleien blir rettferdig utjevnet i forhold til bruk av hallen. Vi søker om at lånet til kommunen blir ettergitt med kr. 150.000 pr. år hvert år Vipers deltar i europacup.»

Rådmannens utgangspunkt er identisk med det som ble lagt til grunn i kommunalutvalgssak 55/16 om støtte til IK Start: Vipers må ta ansvaret for den situasjonen klubben er kommet i, og må forholde seg til de avtaler man har forhandlet seg fram til og undertegnet på.

Administrasjonen ønsker å være en positiv samarbeidspartner for byens elitelag i håndball, og anerkjenner fullt ut de mange positive effektene som Vipers' sportslig suksess har for Kristiansand. Det er forståelig at klubben ber om hjelp for å innfri det meget strenge kravet fra forbundet, og dersom flere støttespillere kan forplikte seg om å gå sammen, er ikke Rådmannen fremmed for at også kommunen kan bidra.

Dersom klubbens sponsorer setter Vipers i stand til å nedbetale halvparten av restgjelden til kommunen, bør kommunen også kunne være en positiv bidragsyter ved å ettergi den andre halvparten. Både leiesatsene til kommunen og vilkårene for øvrig i Aquarama, må vurderes i en større sammenheng som også inkluderer budsjettmessige konsekvenser.

Forslag til vedtak

1. Bystyret ettergir halvparten av resterende lån til Våg Håndballklubb på det tidspunktet hvor klubben nedbetaler den andre halvparten av lånet.
2. Bystyret avslår søknaden om ettergivelse av ekstraordinær halleie.

Tor Sommerseth
rådmann

Stein Tore Sorthe
Kulturdirektør

Vedlegg:

1. Søknad fra Vipers Kristiansand/Våg Håndballklubb, 30.8.2016
2. Vedlegg til opprinnelig søknad, 26.9.2016
3. Avtale mellom Kristiansand kommune og Våg HK/Vipers Topphåndball AS, 14.5.2014

Bakgrunn for saken

Bystyret fattet i desember 2010 (sak 189/10) følgende vedtak:

Bystyret innvilger søknaden fra Våg Håndball og gir rådmannen fullmakt til å låne ut 1 mill kr innenfor de rammer og betingelser som er beskrevet i innstillingen.

Vedtaket kom etter at bystyret tidligere samme år hadde avslått en søknad om garanti for en kassekreditt på tilsvarende beløp. Gjeldsbrev ble signert 1.2.2011 og lånet ble utbetalt omgående.

På grunn av en vanskelig økonomisk situasjon søkte klubben i 2012 om å få ettergitt lånet. Bystyret innvilget ikke søknaden (sak 141/12), men forlenget nedbetalingstiden:

Bystyret forlenger klubbens nedbetalingstid på lånet med 2 år, til 2017. Det skal betales halve avdrag med kr 125 000,- i 2013 og 2014, første gang 31/12-13. Deretter kr 250 000,- årlig fra 2015 – 2017.

Høsten 2013 mottok kommunen en ny søknad om ettergivelse av gjelden. Med bakgrunn i at det kun var gått ett år siden bystyret hadde behandlet tilsvarende søknad, avviste administrasjonen å fremme søknaden for politisk behandling. Første avdrag på lånet ble ikke betalt 31.12.2013 i henhold til 2012-vedtaket, og etter dialog mellom klubben og kommunens administrasjon ble det fremmet ny sak for bystyret våren 2014. Det ble da fattet følgende vedtak (sak 56/14):

- 1. Av Våg Håndballklubbs gjeld ettergis 0,5 mill. kr under forutsetning om at Vipers Toppåhåndball AS forplikter seg til å tilbakebetale beløpet gjennom en høyere ekstraordinær halleie i årene fremover.*
- 2. Rådmannen gis fullmakt til å fremforhandle nye avtaler med klubben og selskapet, herunder betingelser og varighet på tilbakebetaling av gjenværende lånebeløp, samt over hvor lang tid den ekstra halleien skal tilbakebetales. Ekstra halleie skal også ta høyde for tapte renteinntekter ift. gjeldende låneavtale.*

Etter dette vedtaket ble det i mai 2014 inngått en skriftlig avtale mellom kommunen og Våg/Vipers om betingelser og varighet for tilbakebetaling (vedlegg 3). Klubben har de to siste sesongene betalt til sammen kr 220 000 i ekstraordinær halleie slik at det gjenstår en rest på kr 300 000. Dette skal i henhold til avtalen betales tilbake med renter – kr 110 000 per sesong de neste tre årene. Av det opprinnelige lånet står det til rest kr 450 000. Dette er gjort avdragsfritt i fem år (fram til ekstraordinær halleie er nedbetalt i 2019). Deretter skal lånet nedbetales med kr 100 000 + renter i året. Per i dag skylder altså Våg Håndball/Vipers Kristiansand kommune kr 750 000 og har en avtale om nedbetaling som gjør klubben gjeldfri i 2023.

Søknaden

Det er nå mottatt ny søknad fra Våg Håndball/Vipers Toppåhåndball AS om ettergivelse av lån og ekstraordinær halleie (vedlegg 1). Norges Håndballforbund har satt som krav at alle toppklubbene må ha positiv egenkapital per 31. desember 2018. Ved forrige årsskifte var den samlede negative egenkapitalen i Våg/Vipers på kr 1 343 183. Dette betyr at klubben i 2016, 2017 og 2018 må ha et driftsoverskudd på cirka kr 500 000 hvert år for å oppnå positiv egenkapital innen fristen. Dersom forbundets krav ikke innfris, mister Vipers plassen i eliteserien.

Etter at kommunalutvalget i september behandlet søknaden om økonomisk støtte til IK Start, ble det gjennomført et møte mellom styreleder for Vipers Toppåhåndball AS og kulturdirektøren. Klubben supplerte i møtet søknaden med utdypende fakta og dokumentasjon (vedlegg 2).

Klubben ser det som meget krevende å skulle innfri kravet om positiv egenkapital uten ekstraordinær hjelp fra samarbeidspartnere. I søknaden understrekes det at klubben har investorer/sponsorer som har sagt seg villige til å bidra med samme beløp som kommunen eventuelt ettergir. En av disse sponsorene deltok i møtet med kulturdirektøren for å dokumentere og diskutere viljen til å bidra økonomisk slik at byens elitelag i damehåndball kan få et mer solid fundament for den sportslige satsingen.

Punkt 6 i vedlegget oppsummerer søknaden slik:

«Vi søker om at kommunen frafaller kravet om ekstraordinær halleie på kr. 100.000 + renter pr. år i 3 år. Vi søker samtidig om at samlet halleie blir redusert med ytterligere kr. 100.000 pr. år slik at halleien blir rettferdig utjevnet i forhold til bruk av hallen. Vi søker om at lånet til kommunen blir ettergitt med kr. 150.000 pr. år hvert år Vipers deltar i europacup.»

Vurdering

Rådmannens utgangspunkt er identisk med det som ble lagt til grunn i kommunalutvalgssak 55/16 om støtte til IK Start: Vipers må ta ansvaret for den situasjonen klubben er kommet i, og må forholde seg til de avtaler man har forhandlet seg fram til og undertegnet på.

I saksutredningen til kommunalutvalget 13. september ble det gitt en redegjørelse for rammebetingelsene Vipers har som leietaker/bruker av den kommunale elitearenaen for håndball i Aquarama. Idrettssjefen og kulturdirektøren deler ikke den virkelighetsbeskrivelsen som klubben beskriver i søknaden med vedlegg, og rådmannen mener at detaljer omkring avgifter og satser ikke skal vurderes eller behandles i en sak vedrørende én enkelt idrettsklubb. Det politiske flertallet har vedtatt avtaleverket for OPS-modellen i Aquarama og bystyret vedtar hvert år kommunens betalingssetninger i budsjettbehandlingen.

Administrasjonen foretar en løpende vurdering av hvordan rammebetingelsene fungerer, og har dialog med en rekke idrettsklubber om justeringer og tilpasninger. Med 2-3 % av omsetningen knyttet til arenakostnader kan ikke Rådmannen se at Vipers har særlig ugunstige betingelser i Aquarama, og anbefaler derfor at bystyret avslår søknaden om lettelse i leievilkårene. Det vises også til at kulturstyret i møte 19.10.2016 ba om «en utredning knyttet til halleie i Aquarama, spesielt med henblikk på sammensetning av de ulike kostnadskomponentene.»

Administrasjonen ønsker å være en positiv samarbeidspartner for byens elitelag i håndball, og anerkjenner fullt ut de mange positive effektene som Vipers' sportslig suksess har for Kristiansand. Det er forståelig at klubben ber om hjelp for å innfri det meget strenge kravet fra forbundet, og dersom flere støttespillere kan forplikte seg om å gå sammen, er ikke Rådmannen fremmed for at også kommunen kan bidra.

Rådmannen merker seg at det både i den opprinnelige søknaden og i det utdypende vedlegget understrekes at «klubben har sikret seg økonomiske støttespillere som vil bidra krone for krone med like mye som kommunen.» Dersom bystyret ønsker å gi en direkte økonomisk støtte til Vipers, så anbefales det at man knytter ettergivelse av lån til denne forutsetningen.

Konklusjon

Dersom klubbens sponsorer setter Vipers i stand til å nedbetale halvparten av restgjelden til kommunen, bør kommunen også kunne være en positiv bidragsyter ved å ettergi den andre halvparten. Både leiesatsene til kommunen og vilkårene for øvrig i Aquarama, må vurderes i en større sammenheng som også inkluderer budsjettmessige konsekvenser.

Sak 93/16: Tiltakspakke vedlikehold og rehabilitering 2017 - prioritering

Vedlegg

Statsbudsjett 2017 innspill tiltak oppvekst (2).pdf

HS - innspill tiltakspakke 2017 - uten tall.pdf

Ingeniørvesenet - innspill tiltakspakke 2017 - uten tall.pdf

Parkvesenet - innspill tiltakspakke 2017 - uten tall.pdf

Oversikt tiltak ved x-ord midler - uten tall.pdf

Den Norske Kirke - innspill tiltakspakke 2017 - uten tall.pdf

Dato 13. november 2016
Saksnr.: 201613860-3
Saksbehandler Hans-Christian Gram

Saksgang
Kommunalutvalget

Møtedato
22.11.2016

Tiltakspakke 2017 – vedlikehold og rehabilitering av kommunale bygg og anlegg

Sammendrag

Som en del av statsbudsjett for 2017 prioriterer Regjeringen fortsatt en rekke særskilte tiltak mot ledighet. Tiltakene Regjeringen foreslår i 2017-budsjettet gjelder blant annet vedlikeholdstilskudd til kommuner. For Kristiansand kommune innebærer dette et engangstilskudd i første fordeling på 29,5 millioner kroner og en antatt fordeling i andre fordeling på 18,5 millioner kroner.

Kristiansand Eiendom har som kommunes forvaltningsenhet av kommunale formålsbygg vært i kontakt med alle sektorer for å få innspill til behov.

Disse innspillene kombinert med våre eiendomsfaglige vurderinger har resultert i en anbefaling om en prioritert tildeling til prosjekter som synliggjort i saken.

Tildelingskriteriene gir en viss usikkerhet i andre tildeling. Rådmannen foreslår derfor å dekke opp for denne risikoen ved eventuell bruk av disposisjon og/ eller kapitalfond slik at det kan legges til rette for planlegging og gjennomføring av samtlige foreslåtte tiltak til en samlet sum av 48,35 millioner kroner.

Forslag til vedtak

[Kommunalutvalget gir sin tilslutning til administrasjonens forslag til prioritering og disponering av tiltaksmidler til vedlikehold og rehabilitering av kommunale bygg og anlegg til en samlet sum av 48,35 millioner kroner eksklusiv merverdiavgift.](#)

[Merverdiavgift tilbakeføres til betalende enhet for både drift og investeringstiltak.](#)

Ragnar Evensen
Teknisk Direktør

Hans-Christian Gram
Eiendomssjef

Vedlegg:

Innspill behov Den Norske Kirke
Innspill behov Oppvekstsektor
Innspill behov Helse og Sosial
Innspill behov Ingeniørvesenet
Innspill behov Parkvesenet
Oversikt behov KE ved ekstra bevilgninger

Bakgrunn for saken

Som en del av statsbudsjett for 2017 prioriterer Regjeringen fortsatt en rekke særskilte tiltak mot ledighet. Tiltakene er i stor grad rettet mot de samme områdene og næringene som de tidligere tiltakene. Samtidig foreslås det midler til noen landsdekkende ordninger.

Regjeringen har lagt vekt på å prioritere midlertidige tiltak som kan virke raskt, samtidig som de kan reverseres når situasjonen tilsier det. Tiltakene Regjeringen foreslår i 2017-budsjettet gjelder blant annet vedlikeholdstilskudd til kommuner.

Samlet foreslås det bevilget 650 millioner kroner til formålet hvorav 400 millioner kroner fordeles i en første tildeling med utgangspunkt i arbeidsledigheten per august 2016.

Resterende 250 millioner kroner fordeles senere og da vurdert opp mot utviklingen i arbeidsledigheten.

Formålet med tilskuddet er at kommunene på Sør- og Vestlandet skal iverksette vedlikeholds- og rehabiliteringsprosjekter som gir økt aktivitet i landsdelen. Tilskuddet blir fordelt med et likt beløp per helt arbeidsledige person ut over landsgjennomsnittet på 3,1 prosent.

For Kristiansand kommune innebærer dette et engangstilskudd i første tildeling på 29,5 millioner kroner og en antatt fordeling i andre tildeling på 18,5 millioner kroner.

Tidligere tildelinger

Kristiansand Kommune har ved flere anledninger mottatt midler fra regjeringen som motkonjunkturtiltak. Første tildeling var i 2009 med fokus på finanskrisen og dens følger for det lokale næringslivet. Kommunen mottok da samlet ca. 50 millioner kroner til tiltak innen energiøkonomiseringen og vedlikeholdstiltak knyttet til bygg.

Med referanse til utfordringene innen oljenæringen har regjeringen i 2016 tildelt kommunen 27,9 mill. som er disponert til vedlikeholdstiltak knyttet til bygg innen kultursektoren (Biblioteket, Myren Gård, Gimlehallen), HS sektoren (Kvales Minne sykehjem) samt oppvekstsektoren (Torridal skole gymsal). Prosjektene pågår fremdeles og vil bli avsluttet inneværende år / tidlig 2017.

Retningslinjer for bruk

Forutsetningene for bruk er foreløpig ikke kjent men det er å anta at retningslinjene vil være like de Kommunal og moderniseringsdepartementet ga for bruk av midlene tildelt i 2016; Tilskuddet skal nyttes til tiltak innen vedlikehold og rehabilitering av bygg, anlegg og veier eid av kommunen. Det er presisert at tilskuddet også kan benyttes til vedlikehold og rehabilitering av kirkebygg.

Departementet har tidligere vært opptatt av at tiltakene har en høy grad av tjenesteproduksjon med påfølgende sysselsettingseffekt.

Tilskuddet er begrenset til vedlikehold og rehabilitering av eksisterende bygg, anlegg og veier. Investeringer i nybygg/ nyanlegg kan ikke finansieres med tilskuddet.

Rapportering og kontroll

Det er i 2016 tildelingen lagt opp til streng kontroll og rapportering av tilskuddet. Kommunen må i etterkant gi en samlet rapportering til fylkesmannen som igjen rapporterer videre til departementet. Ubrukte midler som følge av at tiltak ikke har blitt igangsatt inneværende år må tilbakebetales og revisor skal attestere at midlene har blitt brukt i tråd med de nevnte kriteriene.

Behov

Kristiansand kommune har eierskap til en stor portefølje av bygg og anlegg. Ansvaret for disse fordeler seg over flere sektorer og enheter med Kristiansand Eiendom som den største forvalteren av det som relaterer seg til det bygningsmessige. Eiendomsstrategien de senere år har ført til en svært god forvaltning av en betydelig del av eiendomsmassen. Behovene er likevel store på eiendommer som ikke er inkludert i det som kalles a-portefølje (bygg med tilgjengelige vedlikeholdsmidler i byggets levetid). I disse byggene er det et delt ansvar

mellom Kristiansand Eiendom som byggeier og den enkelte brukerorganisasjon som har ansvar for det indre vedlikeholdet. I tillegg er det en rekke anlegg hvor andre sektorer / enheter har et eieransvar og hvor vedlikeholdsetterlepet er stort.

Forslag til disponering

Kristiansand Eiendom har som kommunes forvaltningsenhet av kommunal eiendom vært i kontakt med alle sektorer for å få innspill til behov. Sektorenes tilbakemeldinger ligger ved som trykte vedlegg.

Alle brukere av kommunale bygg som er underlagt bykasseansvaret har brukeravtaler mellom Kristiansand Eiendom som byggeier og bruker enheten. Brukeravtalen definerer ansvarsfordelingen, blant annet regulerer den ansvar for det indre vedlikeholdet som er tillagt bruker av bygget. Sektorene er tildelt egne budsjettmidler til dette formålet men midlene er i mange tilfeller omprioritert av sektorene og ofte ei heller tilstrekkelig. Det foreslås derfor å ta spesielt hensyn til sektorens prioriteringer som er innenfor tildelingsformålet.

Det vises videre til utfordringsbildet knyttet til kommunens utleiebygg som er synliggjort i enhetens handlingsprogram.

Innspillene fra øvrige enheter/sektorer inkludert Den Norske Kirke er lagt ved som egne vedlegg.

Sektorenes innspill kombinert med våre eiendomsfaglige vurderinger har resultert i anbefaling om en prioritert tildeling til prosjekter som synliggjort under.

Tabell – prioriterte tiltak

Pri	Sektor	Prosjektnavn	Ansvar gj.føring	Beskrivelse
1	Den Norske Kirke	Domkirken	DNK	Taksikring, bytte av tak
2	Den Norske Kirke	Domkirken	DNK	Utbedring av gavlvegg vest
3	HS	Ternevig	KE	Ny hovedheis sengeheis 5 etg. inkl bygningsmessig tiltak
4	Oppvekst	Slettheia skole	KE	Garderobe-, toalett- og ventilasjon. Tiltakene må prosjekteres
5	Kultur	Ekserserhuset	KE	rehabilitering, ny pipe, maling mm
6	KE - utleiebygg	Odderøya 56	KE	Vinduer og fasader
7	KE - utleiebygg	Odderøya - alle bygg	KE	Utbedre tiltak etter internkontroll elektro
8	KE - utleiebygg	Wilhelm Rosenvoldsvei 8 bygg 39	KE	utvendig betong rehabilitering / vinduer
9	IGV	veilys	Ingeniørvesenet	Utskifting av eksisterende veilys til LED inkl. ombygging av el-skap for å få ut enøk potensiale
10	Parkvesenet	Gartneriet	Parkvesenet	Bytte takplater og gulv grunnet lekkasjer.
11	KE - utleiebygg	Odderøya (bygg 102)	KE	fasade, vinduer
12	Oppvekst	Hånes skole, avd Heståsen	KE	Helsesøsters kontor er ikke tilfredsstillende, jfr avviksrapport. Det er ingen ledige alternativer. Arbeidsplassene for ansatte er lite tilfredsstillende, særlig med hensyn til inn klima
13	Oppvekst	Vardåsen skole	KE	Senke terreng sikre flomvei, skifte 2 ventilasjonsanlegg
14	Oppvekst	Vigvoll skole	KE	Skifte takteking, Male hele bygget, skifte ytterdører
15	KE	planlegging/usikkerhet	KE	
16	Kultur	Biblioteket	KE	Fasader
17	Oppvekst	Hellemyr barnehage	KE	Ventilasjonsanlegg
18	KE - utleiebygg	Odderøya 55	KE	Fasader

19	Oppvekst	Vigvoll, Haumyrheia, Møvig, Oddemarka	KE	Infrastruktur som muliggjør IKT-bruk
20	HS	Ternevig sykehjem	KE	Sprinkling - hele bygget.
21	Oppvekst	Tordenskjoldsgate skole	KE	Skifte tak, vindskeier, staffasje
22	Oppvekst	Hellemyr barnehage	KE	vinduer
23	KE - utleiebygg	Odderøya 25(bygg 11)	KE	skifte kledning
24	HS	Vågsbygdtonet	KE	Renovering av 8 beboerrom, i hovedsak nye bad. Alle beboerrommene har behov for renovering. Bygget har totalt 72 beboerrom.
25	HS	Vågsbygdtonet	KE	Etablering av kjølerom for mottak av matvarer.
26	IGV	Asfaltering	Ingeniørvesenet	Vedlikeholds etterslep. Lave budsjett gjør at ingen boligveier blir asfaltert lenger, busstrasèer og g/s-veier har prioritet.

Sum bevilget tiltakspakke statsbudsjett 2017	29,50
Sum signalisert ytterligere tiltak - risiko bykasse	18,50
Sektor bidrag - KE vedlikeholdsbudsjett	0,35
samlet til disposisjon	48,35